Beverse straatnamen en toponiemen

Toponiemen kennen vaak een evolutie. Zo zijn de huidige schrijfwijzen van straatnamen soms ver verwijderd van de oorspronkelijke betekenis.[1]

Bekijken we met de Beverse straatnamen op het stratenplan van Beveren (G. Smet, 1993), dan kunnen we voor het centrum van de deelgemeente Beveren al het volgende vaststellen. Op de Grote Markt komen de Kasteeldreef, Vrasenestraat, Oude Zandstraat, Peperstraat, Stationsstraat, G. Van Gervenstraat en Kloosterstraat samen. De Stationsstraat was de vroegere Boschstraete, de G. Van Gervenstraat was de Doelstraete.

De Oude Zandstraat is doorgetrokken via de Albert Panisstraat en de Gentseweg naar het westen. De Bijlstraat getuigt nog van de vroegere ligging van deze toegangsweg richting het centrum.

Het Engels kamp[2] is gesitueerd aan de Gentse weg.[3]

De Pastoor Steenssensstraat (vroegere Bellestraat) en de Klapperstraat (vroeger Clapstraet) worden doorsneden door de Onze-Lieve-Vrouwstraat, Meerminnendam en Lindenlaan. Deze laatste heette vroeger Boerenstraat. Aan het begin had men het toponiem De Drij Linden. Mogelijk is dit de basis van de naam Lindenlaan, er is nu ook een straat Drie Lindekens.

De Onze-Lieve-Vrouwstraat had ook de naam Lijkstraat, later Kerkstraat.

De huidige Kromstraat en Kleine Kromstraat lopen richting de Achterhoek (vroeger Brootstraet). De Glazenleeuwstraat is nu doorgetrokken naar het Zillebeek (vroeger Brugsen heirwegh). Een zijstraat van de Glazenleeuwstraat is Levergem (met o.a. ook Schoofland).

Zijstraten van de Klapperstraat zijn Vogelenzang, Donkvijverstraat, *Vinkendam*, Prosper Van Raemdonckstraat. De omgeving van de Klapperstraat noemt men nu nog de Klapperhoek, vroeger ook Kapelhoek.

Foto Ijzerhand, p. 323.

De Vrasenestraat loopt via het Ijzerhand naar de Kobe Geertstraat waar ook Leon Labytstraat en Van Craenenbroeckstraat (Crabbenhoek) samenkomen. Het is opvallend hoe via de Vrasenestraat men tot in de Heiveldstraat eigenlijk ook Singelberg kon bereiken. Was de rechtlopende Kasteeldreef en Polderdreef mogelijk van latere oorsprong?

Zijstraten van de Kasteeldreef zijn ook Donkerstraat, Halfdreef, Ciamberlanidreef, Ter Gaeverlaan en Beukenhoflaan.

Een andere toegangsweg uit het noorden van Beveren liep via Kallobaan (vroeger Dorpsstraete naar Calloo), Leurshoek (Luyershoeck) en Koolputstraat. Waar Halfdreef, Leurshoek, Kallobaan en Floralaan samenkomen wordt de plaatsnaam De Ster gebruikt.

---

[1] Voor een verkenningstocht naar de Gallische oorsprong van de meeste Beverse toponiemen, zie: Een verdere verkenning van Gallische dorpen : Beveren (Waasland), www.stap-brug.be. Deze verkenning is gebeurd op basis van oude 17de-18de eeuwse plaatsnamen. Zie ook: Evolutie van de Beverse gemeenschap tussen 1900 en 2000.

[2] De onderlijnde namen zijn niet opgenomen in de lijst van oude 17de-18de eeuwse namen.

[3] G. Drieghe, W. Andries, Kunstmo(nu)menten, 2019, p. 268.

Een oude zijstraat van de Kallobaan is de Luitenant van Eepoelstraat (Kapelweg) richting Gaverland. Hier treffen we ook de namen Peperkoren, Hoge Eiken, Blokmeers en Viergemeet aan die ook te bereiken zijn via de Vesten.

De doorgang van de Stationsstraat naar de Kruibekesteenweg (Boschstraete) is nu door de spoorweg onderbroken via een fiets- en voetgangerstunnel. Zijstraten van de Kruibekesteenweg zijn H. Conscienstraat (Nieuwstraet) en Piet Stautstraat (Armstraet). Via Vijfstraten loopt de Haasdonkse baan (vroeger Oude baan) over de spoorweg via het Hof ter Saksen.

De omgeving van de Piet Stautstraat noemt men ook de Puithoek, vermoedelijk van eenzelfde ontstaansvorm als Puiput.

Waar de Kallobaan ongeveer eindigt aan de Ster, vindt men in de volksmond de plaatsnamen Muit en Houten Verdommenis.

Het pleintje op het westelijk deel van de Grote Markt noemde men ook de Warande. De Bosdamlaan werd vroeger ook als de Smetswegel aangeduid. Vanop het huidige Stationsplein vertrok in westelijke richting een dreef naar het Hof ter Welle, met als naam Bossuittischen dam. Ook de naam Gierigaard werd in de volksmond gebruikt (nu de weg parallel met de spoorweg).

Noordelijke grens

De zijstraten van de Broekstraat zijn noordelijk: Vliegenstal, Polderstraat (vroeger Ouden Dijk), Carelsdam, Muidam, Kasteelstraat, Hofdam en Walenweg. Zuidelijk zijn dit: Kavelsdam, Schoordijk, Klaas Dekkerstraat, Polderstraat, Achterhoek, Heiveldstraat, Polderdreef en Geestdam.

Enkele wijknamen zijn Tiengemetendam, In den Biekorf, Koekoek. De Vrasenebeek (Calverbeke) stroomt in de buurt van Singelberg samen met de Melselebeek.

Westelijke grens

Perremansstraat en Elsstraat zijn zijstraten van Zillebeek. ’s Herenwilg (vroeger Kleyne Heystraet) is een verbindingsstraat tussen Perremansstraat en Lindenlaan.

In het verlengde van de Perremansstraat situeren zich Galgstraat [4]en Moerstraat.

De Lindenlaan loopt vanaf de kruising met de Grote Heidestraat (vroeger Heystraet) als Boerenstraat. De Doornstraat is een zijstraat hiervan, net als de Veldhoekdam.

Aan de grens met Haasdonk vormen Gentseweg (deels), Oude Baan en Haasdonkbaan de randstraten.

Twee zijstraten van de Grote Heidestraat zijn Klaveren Aas en Middenheide (kruist Beverse beek en eindigt aan Vijfstraten).

Zoet water is te situeren ten westen van de Doornstraat.

Oostelijke en zuidelijke grens

De Melselebeek vormt de grens met Melsele. Iets ten zuiden van de kapel van Gaverland stroomt de Meersenbeek in de Melselebeek.

[4] De galg van het Land van Beveren situeerde zich in Haasdonk, in G. Drieghe, W. Andries, Kunstmo(nu)menten, 2019, P. 316.

In het zuiden vormen de Gentstraat en de Breestraat samen met de Molenbeek de grens met Melsele. De Gentstraat loopt wel door naar de Kruibekesteenweg.

De Puiput is een zijstraat van de Breestraat, Zakdam en Dweerse Kromstraat zijn grensstraten in het zuidoosten.

De Bosstraat (vroeger Beverstraet) verbindt de Piet Stautstraat met de Melselestraat. Er is ook een een wijknaam Wallekenshof. Te noteren is ook een Wallekenhof (zonder –s) in de buurt van Zoetwater.

Waar de Bijlstraat eindigt in de Oude Zandstraat ligt den Tip. Op dit einde van de Bijlstraat aan de rechterkant lag het Boerenhol. Verderop naar het centrum lag de Molenberg, met weer een typische pleintjesvorm zoals er elders in Beveren nog wel meer zijn.

Andere toponiemen hieronder zijn te vinden in het boek Buizelendam.[5]

De Buizelendam was een kerkwegel die begon aan de Schooflandmolen en liep tot aan de Krabbenhoek en vandaar naar de Bankwegel (tussen Kasteeldreef en Ijzerhand). Er was een vertakking naar de Van Craenenbroeckstraat en de Bankwegel liep verder naar de Houten Verdommenis.

In het werk van G. Drieghe zal beroep gedaan worden op enkele algemene historische bronnen en toponymische verklaringen die regelmatig aan bod komen. Soms houdt men het ook bij een meer alledaagse verklaring… Zo worden Kromstraat en Dweerse Kromstraat in verband gebracht met het ‘krom’ zijn van de weg zelf. Dweers duidt dan op een versterking van krom. Voor de Zakdam, een doodlopend straatje, zou de verklaring komen van de Franse term ‘cul-de-sac’ (?)

Achterhoek betekende dat het dorp er eindigde. De vroegere herberg De Bijl gaf zijn naam aan het gehucht, zoals zo vaak gebeurde (p. 38). Zelfs met wat verbeelding kan men in de straat de vorm van een bijl zien, schrijft de auteur.

Bij Breestraat denkt men aan breed, alhoewel de straat dit zeker niet is. De Gentstraat wordt op een oude kaart van Melsele (1750) aangeduid als Schensstraete. <In Een verdere verkenning van Gallische dorpen (Beveren) wordt ‘gen’ in verband gebracht met een ingang of poort.>

De Kruibekesteenweg liep richting Kruibeke. Zo geldt dit ook voor Melselestraat, Kallobaan, Haasdonkbaan en Vrasenestraat.

De Wip was het deel van de Kallobaan tussen de Soldatendreef en de Houten Verdommenis. De Ster kan net zoals bij Vijfstraten wijzen op een samenkomst van straten.

Mui in Muidam betekent een monding van rivieren. De naam Zoetwater kan verband houden met de beek die door het gebied stroomt. Of de Meerminnendam in verband kan gebracht worden met een oude legende over een wezen, half vrouw, half vis, kon niet achterhaald worden.

Taalkundig gezien is Gaverland het land van de gavers of moerassen. Het lijkt een vreemde naam omdat de stuifzandrug van Haasdonk over Beveren tot aan Gaverland liep. De auteur wijst op het onder water komen te liggen bij hoogtij op de Schelde toen de Melsele- en Beverenpolder nog niet waren aangelegd.

[5] G. Drieghe, Buizelendam, 2004.

In Moerstraat herkent men het Middelnederlandse moeren dat staat voor turfuitbating. Bij Koolputstraat komt er weer een vroegere herberg tevoorschijn. Bij Kavelsdam wordt het indijken van de polders in kavels als verklaring gegeven. Nerenhoek verwijst dan weer naar een laaggelegen land.

Ooit was er een akker aan de N70 die vier gemeten groot was, vandaar het Viergemeet. De Veldhoekdam duidt op een bewoning langs de velden. De oude zandrug van Beveren leidt tot de naam Zandstraat.

Bij de heide-toponiemen in Beveren denkt men aan grote heidegebieden, zonder een verdere verklaring te geven. De Kleine Bosweg –ook 't Peperdammeke of Strontwegel- was een zijstraatje van de Stationsstraat.

De vele bostoponiemen worden in verband gebracht met de vroegere bossen. Ook hier weer geen verdere verklaring waarom men nu wel zou verwijzen naar niet meer bestaande bossen van meerdere eeuwen geleden.

Verschillende straatnamen zijn naar bloemen genoemd, ook naar struiken en bomen. De naam Peperstraat zou te maken hebben met de geringe grootte van de straat (?) De Zwarte dreef loopt van de N70 naar de ingang van Cortewalle. De zwarte kleur heeft te maken met de sintels (=restanten van opgestookte steenkool).

Het Kerselarenhof is een zijstraat van het Levergem. Bij Puiput geeft de auteur het 17de eeuwse puide aan, een verouderde vorm van kikker. De Vliegenstal was ook een vlegelstal (?), begin 1700 was er ook een huisje met de naam Muggenstal.

Op het einde van het boek wordt een verklarende woordenlijst gegeven. Bij Schoofland denkt men aan schoven, de bundels graan die na het maaien rechtop worden gezet om te drogen.

Op een kaart uit 1905 (P. 154) is er nog sprake van de Kleine Molen in de Bijlstraat, die afgebroken werd in 1908. Heel vreemd is dat de Onze-Lieve-Vrouwstraat er als Kleine Molenstraat staat op aangeduid. En onder de naam Kleine Molen in de Bijlstraat, leest men Molenberg.

De Gasdam is een zijstraat van de Kruibekesteenweg, vlak voor het Rijksarchief. De Beverse gasfabriek werd er in 1911 opgericht.

De Geestdam werd vroeger de Heilige Geesthoek genoemd. Volgens de auteur is de H. Geest ook de vroegere Armentafel en leidde de Geesthoek vermoedelijk naar gronden van de H. Geest.

De Cleyne Boschstraete (=deel tussen Stationsstraat en gemeentehuis) heette vroeger ook Boelstraatje, eerder een dammetje.

Singelberg heeft te maken met singel in de betekenis van gracht. Het vroegere kasteel of versterking was gebouwd op een 6 m hoge heuvel gevormd door het delven van een gracht er rondom.

In Hof ter Welle is welle te begrijpen als een bron, opborreling van water.

De naam Peperkoren zou te maken hebben met de pest. Bij het uitbreken van de ziekte verschenen er plekjes op de huid, 'een pepercoren'. Via een wegel in de buurt van het Viergemeet konden pestlijders een akker aan het Wilhelmietenklooster bereiken. Er heeft ooit een hofstde gestaan en in de 16de eeuw moet het er gebrand hebben.

Waar nu de Prosper Van Raemdonckstraat ligt, was vroeger het domein van een Beverse kantfabrikant, met ook een woning op de Grote Markt. De afsluiting van zijn domein zou versierd zijn met een 'ijzeren hand'.

Klaveren Aas was een café. Of de wijk en de straat naar het café zijn genoemd of omgekeerd is niet duidelijk (P. 196). De auteur legt verder een verband met klaver, een landbouwgewas, en hazen, die hier wel rondliepen. Ook het kaartspel wordt genoemd.

In Beveren zijn verschillende straatnamen gewijd aan dichters en schrijvers, componisten, schilders, mensen van adel, burgemeesters, gefusilleerden, …

De Hendrik Consciencestraat werd nog aangeduid als Kuipersdam en Kleine Armstraat. De Armstraat wijst op de arme bewoners van de straat (?).

De naam Lijkstraat voor de Onze-Lieve-Vrouwstraat, vroeger een aarden weg, duidt op het vervoer van lijken naar de kerk.

Straten genoemd naar heiligen zijn o.a. de Sint-Martenslaan. Verschillende zijstraten zijn aan historische figuren gewijd. Er is ook de Sint-Sebastiaansstraat in de buurt van de Schuttershofstraat en de Gildestraat. Hier staat het vroegere nabijgelegen schuttershof centraal.

’s Herenwilg heeft misschien iets te maken met de heer onder wiens bewind dit gebied viel (P. 238). Of er in de nabije Galgstraat ooit een galg heeft gestaan blijft nog een vraagteken.

Levergem kan ook Leeuwergem zijn. De auteur geeft hier geen bron, maar maakt gewag van een mogelijke oudere verklaring op basis van ‘gem/ingaheim’ wat een woonplaats betekent. Het eerste woorddeel zou dan slaan op een persoonsnaam.

Dat de Klaasdekkerstraat zou te verklaren zijn door een Nicolaas de Decker die er ooit gewoond zou hebben is twijfelachtig.

In de Kobe Geertstraat woonde het gezin van Jacobus Geerts (°ca 1801), zoon van een bestuurslid van het Weldadigheidsbureel. De familie bezat er een groot stuk grond. Over de toewijzing van deze naam heeft heemkundige Piet Verheyen nergens een archiefstuk gevonden, er is wel een sterk vermoeden van een verband. De rechterkant van de straat –komende van het centrum- was volgens de Kadastrale Atlas van 1835 nagenoeg onbewoond. Aan de linkerkant in de buurt van het Ijzerhand stond wel een hofstede. De cijnsgronden van de familie Geerts lagen aan de rechterkant.

<Het is nog niet duidelijk wanneer deze straatnaam ontstaan is. De meest straatnamen die naar personen verwijzen zijn ontstaan in de 20ste eeuw. Waarom zou men een straat vernoemen naar een 19de eeuwse begoede familie, er waren er immers nog?>

Bij de Walenweg legt de auteur zoals zovele anderen de link met Waalse soldaten. In de 19de eeuw zou Fort Sint-Marie er vele huisvesten. Men laat hier wel in het midden dat de straatnaam veel ouder is…

In de Stationsstraat is er ergens een Lepeldam.[6]

Marc Van Stappen, oktober 2024, www.stap-brug.be

[6] C. Goossens, De vernieuwde Sint-Maartensviering in Beveren, Het Land van Beveren, 2022/3, P. 84.